

Сучасні методи викладання англійської мови у вищих військових навчальних закладах

Сергієнко Ольга Олександрівна¹

Опубліковано	Секція	УДК
09.12.2024	Освіта/Педагогіка	37.378.811.111

Анотація. Предметом статті є аналіз та дослідження особливостей викладання англійської мови в освітніх закладах сектору безпеки та оборони України. Розкриваються основні етапи професійно-орієнтованого навчання курсантів з англійської мови; уточнено умови організації мовної підготовки курсантів в умовах модернізації вищої військової освіти в Україні.

Окреслено роль самостійної роботи курсантів, що займає важливе місце в підвищенні якості освіти і є важливим елементом навчального процесу, спрямована на інтеграцію і вдосконалення отриманих знань і умінь.

Визначено, що під терміном «викладання англійської мови» розуміється поняття змісту навчання і деталей його організації, особистісно-орієнтоване навчання, іншомовна діяльність, мотивація мовної діяльності, формування комунікативних навичок в освітніх закладах сектору безпеки та оборони України. Описано особистісно-орієнтований підхід до навчання англійської мови, який дозволяє враховувати нові інформаційні технології, здібності курсантів, рівень мовної підготовки та інтереси.

Охарактеризовано розвиток мовної активності з англійської мови як складової мовної підготовки курсантів. Вона забезпечує процес формування мовленнєвої діяльності, в ході якого розвиток мовленнєвої поведінки призводить до формування комунікативних навичок, що підвищує якість освіти.

Методика викладання іноземних мов в освітніх закладах сектору безпеки та оборони повинна будуватися з урахуванням оптимального співвідношення читання, говоріння, письма та аудіювання на різних етапах навчання та їх взаємозв'язку, професійно орієнтованого навчання та індивідуалізації навчання. На практичних заняттях для підтримки формування і розвитку навичок усного мовлення використовуються наступні види діяльності: рольові ігри, дискусії, пояснення явищ, схем, об'єктів, переклад, різні вправи.

Розглянуто основні засоби, методи та деякі основні компоненти технік, що використовуються при інтерактивному навчанні англійської мови. Розглядаються властивості діалогу, дискусії, навчальної, рольової гри, як інструменту посилення гуманізації іншомовної підготовки курсантів освітніх закладах сектору безпеки та оборони. Виявлено відповідність навчальної гри принципам гуманітарної педагогіки.

Ключові слова: викладання англійської мови, сектор безпеки та оборони, професійна діяльність, мовна підготовка, військовий вуз, мотивація, іншомовна діяльність, комунікативна компетенція.

---

¹ викладач служби мовної підготовки мовного відділу Національної академії Національної гвардії України
ORCID ID: 0009-0008-5370-1560

Modern methods of teaching English in higher military educational institutions

Annotation. The subject of the article is the analysis and research of the peculiarities of teaching English in educational institutions of the security and defense sector of Ukraine. The main stages of professionally oriented training of English language cadets are revealed; the conditions for the organization of language training of cadets in the context of the modernization of higher military education in Ukraine have been specified.

The role of independent work of cadets is outlined, which occupies an important place in improving the quality of education and is an important element of the educational process, aimed at integrating and improving the acquired knowledge and skills.

It was determined that the term "teaching English" refers to the concept of the content of training and details of its organization, personally-oriented training, foreign language activity, motivation of language activity, formation of communication skills in educational institutions of the security and defense sector of Ukraine. A person-oriented approach to teaching English is described, which allows taking into account new information technologies, cadets' abilities, level of language training and interests.

The development of language activity in English as a component of language training of cadets is characterized. It ensures the process of formation of speech activity, during which the development of speech behaviour leads to the formation of communicative skills, which increases the quality of education.

The methodology of teaching foreign languages in educational institutions of the security and defence sector should be built taking into account the optimal ratio of reading, speaking, writing and listening at different stages of learning and their relationship, professionally oriented learning and individualization of learning. The following types of activities are used in practical classes to support the formation and development of oral communication skills: role-playing games, discussions, explanations of phenomena, schemes, objects, translation, various exercises.

The main means, methods and some main components of the techniques used in the interactive teaching of the English language are considered. The properties of dialogue, discussion, educational, role-playing as a tool for strengthening the humanization of foreign language training of cadets in educational institutions of the security and defence sector are considered. The correspondence of the educational game to the principles of humanitarian pedagogy was revealed.

Key words: English language teaching, security and defence sector, professional activity, language training, military university, motivation, foreign language activity, communicative competence.

Вступ

Актуальність теми дослідження. В даний час існує необхідність вдосконалення освітнього процесу при викладанні іноземних мов у освітніх закладах сектору безпеки та оборони України. Стрімкий розвиток військового співробітництва з країнами-партнерами України, організація і проведення спільних навчань, розширення сфери обміну військовою інформацією дозволяють військовим фахівцям, вільно володіють іноземними мовами, вести професійну діяльність.

Мовна підготовка фахівців сектору безпеки та оборони України повинна бути спрямована на придбання лінгвістичних і соціокультурних знань, а також формування розумових та інтелектуальних здібностей, що дозволяють виконувати комунікативну і військово-професійну діяльність з використанням засобів іноземної мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливі аспекти мовної підготовки в освітніх закладах сектору безпеки та оборони вивчали Н. Бхіндер, І. Блощинський, Т. Ваколюк, С. Гані, В. Гончар, Р. Гришкова, І. Жукович, Д. Каменцев, О. Мардаренко, Х.

Маулідар, О. Мисечко, Є. Мітькіна, С.Пасічник, Ю. Пашук, І.Ребрій, І.Самад, Т.Сергієнко., В. Харламенко.

Однак аналіз методів та прийомів викладання англійської мови в освітніх закладах сектору безпеки та оборони України не достатньо широкого висвітлений та потребує детального опису, що забезпечить підвищення ефективності навчання іноземної мови курсантів та буде мати позитивний вплив на їх іншомовну комунікативну компетентність.

Мета статті – дослідження особливостей викладання англійської мови в освітніх закладах сектору безпеки та оборони України.

Результати

Метою дисципліни "Іноземна мова" є підготовка фахівців в секторі безпеки та оборони України, які вміють використовувати іноземну мову як в середині країни, так і в закордонному професійному середовищі.

Під терміном «викладання англійської мови» розуміється поняття змісту навчання і деталей його організації, особистісно-орієнтоване навчання, іншомовна діяльність, мотивація мовної діяльності, формування комунікативних навичок в освітніх закладах сектору безпеки та оборони України.

Жукович І. І. зазначила, що зміст навчання і його організація засновані на необхідній інформації, що формує орієнтовну основу (специфічна лексика, мова і мовні банальності, правила їх вживання, граматичні матеріали) [4, с. 172]

На першому етапі навчання курсанти освоюють вступні та коригувальні курси, які є основою для формування необхідних лінгвістичних знань.

Освітні заклади сектору безпеки та оборони України не мають вступних іспитів за напрямом "Іноземні мови", тому необхідно вибудовувати варіативний освітній процес для курсантів з різним рівнем мовної підготовки. У зв'язку з цим при комплектуванні мовної групи необхідно поділяти курсантів з різним рівнем освіти.

Базовий курс іноземної мови є другим етапом мовної професійної підготовки курсантів. Цей етап включає в себе 2 частини. У першій частині курсу вводиться загальна лексика, загальноприйняті граматичні та мовні структури у вигляді кліше. Починаючи з другого етапу, значну частину навчального матеріалу займає професійно орієнтована лексика. Формування мовних навичок в монологічній та інтерактивній формах здійснюється за допомогою виступів, мовних вправ, відповідей на питання, переказу, складання міні-діалогів і міні-монологів.

Оживити освітній процес допомагають практичні заняття, рольові ігри, ділові ситуації, використання традиційних та інноваційних технологій навчання іноземним мовам. Позакласне читання-найважливіший елемент вивчення іноземної мови.

Метою даних занять є придбання навичок самостійної роботи з текстом іноземною мовою, поліпшення розуміння прочитаного для отримання необхідної інформації, розширення словникового запасу і закріплення вивченої граматичної структури.

Важливе місце в підвищенні якості освіти займає самостійна робота курсантів, яка є важливим елементом навчального процесу і спрямована на інтеграцію і вдосконалення отриманих знань і умінь.

Особистісно-орієнтований підхід до навчання іноземної мови дозволяє враховувати нові інформаційні технології, здібності курсантів, рівень мовної підготовки та інтереси.

Бхіндер Н. В., Мардаренко О. В., Мітькіна Є. М. зазначають, що засобами врахування індивідуальних особливостей курсантів в процесі навчання іноземної мови є матеріали різного дидактичного призначення, замітки і схеми, що дозволяють здійснювати диференційований підхід до учнів [1, с. 33].

Іншою складовою мовної підготовки курсантів є розвиток мовної активності з іноземної мови, яка забезпечує процес формування мовленнєвої діяльності, в ході якого розвиток мовленнєвої поведінки призводить до формування комунікативних навичок, що підвищує якість освіти.

Гришкова Р. вважає, що вміння спілкуватися дозволяє розуміти цей термін як здатність співвідносити мовні засоби з умовами і завданнями спілкування з урахуванням соціальних норм поведінки і комунікативної доцільності мови [3, с. 51].

Сьогодні фахівці сектору безпеки та оборони України повинні вміти вести професійну лінгвістичну діяльність на іноземних мовах, брати участь в міжнародних проєктах, спільних навчаннях і вести офіційне листування із зарубіжними колегами. Знання іноземних мов також необхідно для ознайомлення з сучасними досягненнями в області військової науки і техніки.

Навчання в освітніх закладах сектору безпеки та оборони характеризується суворою регламентацією всіх аспектів життя і навчального процесу курсантів. У цій ситуації завданням викладача іноземної мови є створення умов для реалізації пізнавальної і творчої діяльності всіх курсантів, хто навчається в ході практичних занять і позааудиторної самостійної підготовки. Вищевказані умови можуть бути організовані при наявності педагогічної мотивації у курсантів.

Пащук Ю. М., Каменцев Д. С., Пасічник С. М. виділяють такі положення, які впливають на мотивацію учнів [6, с. 175]:

- Профілювання навчання іноземної мови;
- Наявність інформативних, актуальних і сучасних навчальних матеріалів;
- Використання різних форм позааудиторної діяльності: наукових зустрічей студентів, конкурсів та олімпіад з іноземних мов, науково-дослідних семінарів.

Викладання іноземних мов курсантам військових вузів з урахуванням цих особливостей дозволяє розвинути позитивну мотивацію, творчі здібності курсантів, підвищити статус предметів з іноземної мови.

Особливості організації практичних занять з іноземних мов у військових вузах полягають в наступному:

- використання професійно орієнтованих навчальних та оригінальних текстових, аудіо - та візуальних матеріалів у процесі проходження дисципліни "Іноземні мови";
- вивчення військових та юридичних термінів;
- створення навчальних мовних ситуацій на заняттях, типових для діяльності фахівців в області безпеки та оборони України.

Методика викладання іноземних мов в освітніх закладах сектору безпеки та оборони повинна будуватися з урахуванням оптимального співвідношення читання, говоріння, письма та аудіювання на різних етапах навчання та їх взаємозв'язку, професійно орієнтованого навчання та індивідуалізації навчання. Це забезпечує певний алгоритм поступового формування мовних навичок і умінь в системі освіти.

В ході практичних занять і самостійних позакласних занять курсанти занурюються в діяльність зі співтворчості та активного спілкування, тому для навчання у вищих сектору безпеки та оборони України потрібне знання іноземної мови. Завдяки вивченню іноземних мов розкривається термінологія та концептуальний зміст професійно важливих військових галузей, що сприяє кращому засвоєнню професійних матеріалів та розвитку професійного інтелекту майбутніх фахівців з безпеки та оборони України.

Одним з найважливіших напрямків підготовки військових фахівців з іноземних мов у військових вузах є формування навичок і умінь професійно орієнтованого інтерактивного спілкування. Під останнім розуміється таке спілкування, яке може виникнути при безпосередньому контакті з військовослужбовцями інших країн.

Для Збройних сил сучасної України організація партнерських відносин на основі діалогу і стратегічної взаємодії зі Збройними силами інших країн має першорядне значення. Для побудови відносин і взаємозв'язків між збройними силами союзників необхідно, щоб Збройні Сили були готові до професійного спілкування з представниками інших культур.

Курсанти можуть зіткнутися з реальною ситуацією спілкування з іноземними експертами під час спільних навчань або в рамках виконання бойових завдань. Мета викладачів іноземних мов - навчити курсантів спілкуватися англійською мовою як з професіоналами їх рівня, так і з фахівцями у інших галузях.

Основною метою комунікативної методики є навчання іноземним мовам як засобу спілкування, тому на заняттях виникає необхідність у навчанні генеруванню іншомовних висловлювань в інтерактивній та монологічній формі.

Як мова діалогу, так і мова монологу виконують функцію спілкування, обміну думками та почуттями між людьми. Однак інтерактивне мовлення призначене для прямого обміну інформацією між двома або більше учасниками комунікації. Воно призначене для вирішення таких завдань, як постановка питань, відповіді на них, надання інформації та розвиток вміння висловлювати особисте ставлення до згенерованого повідомлення.

Діалог є досить ефективним засобом розвитку навичок іншомовного спілкування у курсантів, завдяки своєму широкому потенціалу, в поєднанні з мінімальними тимчасовими витратами і ефективними результатами.

На практичних заняттях для підтримки формування і розвитку навичок усного мовлення використовуються наступні види діяльності: рольові ігри, дискусії, пояснення явищ, схем, об'єктів, переклад, різні вправи. Давайте розглянемо деякі основні компоненти технік, що використовуються при інтерактивному навчанні мови.

Існує три підходи до розуміння ролі і місця діалогу в навчанні іноземних мов. По-перше, діалог сприймається як засвоєння іноземних мов (лінгвістичних матеріалів). По-друге, він сприймається як засіб організації всього освітнього процесу при вивченні іноземної мови. По-третє, це один з видів мовної діяльності, який необхідно опанувати в процесі навчання.

Проте, в освітніх закладах сектору безпеки та оборони більш доречно розглядати діалог як один з видів мовної діяльності, який слід опанувати в процесі вивчення іноземної мови.

Діалог є дуже ефективним засобом формування і розвитку комунікативних навичок володіння іноземною мовою у курсантів завдяки широким можливостям в поєднанні з невеликими тимчасовими витратами і об'єктивними результатами.

Гончар В. В. Зазначає, що інтерактивна мова складається з коротких висловлювань, використання різних невербальних засобів спілкування (міміки, жестів), особливої ролі інтонації і простих пропозицій. Одиницею навчання діалогічного мовлення є мікродіалог, іншими словами, серія послідовних реплік, в яких форма і зміст пов'язані один з одним [2, с.95].

На заняттях можна використовувати наступні методи навчання діалогічної та монологічної мови: на першому етапі навчання розмовної мови курсанти знайомляться з новою лексику на основі тексту, потім їм пропонуються вправи на запам'ятовування, створення і відтворення невеликих діалогів. На даному етапі, при навчанні інтерактивної мови, важливо, щоб курсанти записували свої репліки, а потім відтворювали їх.

Дискусія-один з найстаріших і найбільш продуктивних способів навчання розмовної мови. Відправною точкою обговорення є цитати, курсантам пропонується прокоментувати, висловити свою думку і спростувати ті думки, з якими вони не згодні.

Прикладами таких приказок можуть бути: "Pens are mightier than swords", "Fight fire with fire", "All's fair in love and war".

У ході виконання завдання курсанти навчаються слухати своїх одногрупників для того, щоб почути альтернативні точки зору. Варіантом початку дискусії може бути завдання, яке представляє собою питання-ствердження, в якому курсантам пропонується подумати і висловити свою точку зору з проблеми, наприклад, What happens if the plane is not equipped with life-support equipment?

Особливість даного типу завдань полягає в тому, що проблематична логічна і лінгвістична точність пропозиції полягає в реалізації 3-х взаємодіючих компонентів.:

а) оцінка і формулювання зауваження і відповіді на нього;

б) витяг інформації з суперечливих монологів і оцінка аргументів;

в) аналіз спірного діалогу на послідовність висловлювань і вагомість аргументів співрозмовника.

Ребрій І.М. окреслює роль рольових ігор у викладанні англійської мови. Це своєрідне ігрове завдання, що передбачає розподіл курсантів за ролями і програвання ситуації спілкування відповідно до теми і ролі. У рольових іграх зазвичай не буває безпроблемних ситуацій [7, с.182].

Так, наприклад, при вивченні теми "Структура штабу" курсантам рекомендується представити себе журналістами, які беруть інтерв'ю у штабних офіцерів і розпитують офіцерів про структуру і склад штабу. При цьому "журналіст" не тільки задає питання, а й надає деяку інформацію про функції іншого підрозділу штабу і просить офіцера підтвердити або спростувати її.

Таким чином, виконавши дане завдання, курсант не тільки закріпить засвоєння вивченого матеріалу, а й підготує питання, висловить побажання, погодиться/не погодиться зі співрозмовником.

Інший варіант рольових ігор з елементами обговорення виглядає так: при обговоренні теми "Особливості бойового наказу" курсантам пропонується давати поради та рекомендації початківцям чиновникам при складанні наказу, наполягаючи на своїй точці зору.

Під час черговості діалогу курсант може відштовхуватися не тільки від друкованого тексту, а й від почутого діалогу. Наприклад, на тему "атака" одна з вправ, яку виконують курсанти, полягає у прослуховуванні типового діалогу між офіцером та командиром, заповненні прогалін у лексичних одиницях, прочитанні отриманого діалогу та складанні діалогу відповідно до моделі для формування розмовних навичок.

Основою для виступу може стати перегляд відеокліпів і їх подальше обговорення. Зокрема, цей метод може застосовуватися щодо теми «Раптова атака» («Surprise Attack»). Курсанти дивляться відеосюжет про військову операцію та відповідають на питання, спрямовані на виявлення суті сюжету, обговорюють розвиток ситуації.

Щодо монологів, такий вид роботи часто здійснюється після вивчення будь-якої теми з метою закріплення матеріалу та контролю викладачем його засвоєння.

Наступний метод навчання говорінню, що застосовується при викладанні іноземної мови - складання мікродіалогів, наприклад, на тему «Системи життєзабезпечення» ("Life support equipment").

Курсантам пропонується обіграти ситуацію спілкування бойового товарища, оператора БЛА, пілота та фахівця, в якій курсант просить поради про те, як йому вчинити в тій чи іншій надзвичайній ситуації. У цій комунікативній ситуації тренується складання умовних типів речень, конструкцій висловлювання прохання, поради «What should I do if...? What would you advise me to do in case of ...? You should do..., You'd better do ..., I advise you to do.....

При цьому курсант, що дає пораду, повинен повторити проблему, викладену першим курсантом, і тільки потім висловити свою думку, тобто висловлювання має слідувати за такою схемою: «If you do X..., do Y...».

Звернення до ігрових технологій, на думку Харламенко В. Б. є одним з найважливіших компонентів змісту навчання - його мовна спрямованість [8], яка найчастіше втрачається на заняттях.

Наприклад, введення в граматику, один з обов'язкових етапів уроку, обмежена за часом, але в той же час включає в себе, з одного боку, засвоєння теоретичних знань про мовні явища, а з іншого - виконання граматичних вправ для контролю засвоєної теорії. І у цих видах діяльності, згідно з планами, встановленими в традиційній освіті, викладач проявляє найбільшу активність, і часу завжди достатньо для того, щоб учень міг успішно освоїти нові навчальні матеріали. У цій ситуації необхідно зберігати мовний напрям тільки в тому випадку, якщо використання англійської мови максимально наближене до реальної ситуації, тобто переводити дидактичні завдання в ігрові. В цьому випадку завдання гри вирішується за допомогою граматичної таблиці або візуального супроводу аналогічних дидактичних матеріалів, що включають приклади вживання на даній мові з перекладом.

Таким чином, введення в граматику відбувається іноземною мовою, що не порушує комунікативне середовище практичних занять і дозволяє уникнути неправильного шляху "від граматики до мови". Учасники навчальної гри дотримуються 2 тактик ігрової поведінки, в основному відповідних типу мовних вправ, згідно з правилами. Спочатку виконуються мовні завдання, організовані у формі ігор (або ігрових ситуацій), а потім комунікативні завдання.

Поєднання цієї гри і дидактичних елементів також дозволяє зберегти характерні риси розвиваючих ігор на заняттях. Спільна творча робота викладачів та курсантів сприяє посиленню гуманізації. Це проявляється у співпраці, коли курсант прагне досягти досконалості за всяку ціну, з одного боку, демонструє правильне використання граматичних явищ в ситуаціях спілкування, і в той же час неусвідомлено формує внутрішні мотиви для творчості, особливості мовних актів.

Креативність студента означає готовність використовувати розвиваючі ігри на будь-якому етапі уроку, здатність збагачувати оригінальні ідеї та практичні плани занять, в результаті дозволяючи курсанту реалізувати свою індивідуальність в мові.

Підводячи підсумок, хотілося б відзначити, що гуманістичний підхід до викладання англійської мови в освітніх закладах сектору безпеки та оборони України сьогодні актуальний як ніколи, а навчальна гра відкриває можливості для соціалізації курсантів і розвитку необхідних здібностей, не обмежуючись вузькими спеціальностями.

Гра, як діяльність, спрямована на вирішення проблем, набуває і формує необхідні мовні навички для організації конструктивного діалогу і, згідно з результатами сучасних досліджень, забезпечує сприятливі умови для розвитку особистісних якостей майбутніх фахівців як об'єктів творчості і придбання нових знань, а також створення необхідного середовища для придбання міжособистісного досвіду.

Список використаних джерел

1. Бхіндер Н. В., Мардаренко О. В., Митькіна Є. М. Методи та прийоми навчання сучасної військової лексики на заняттях з англійської мови у ВВНЗ // Наукові інновації та передові технології. No 8(10) 2022. С. 31-44
2. Гончар В. В. Визначення сутності готовності офіцерів до здійснення мовної підготовки у військових частинах Національної гвардії України // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. No 1(3), Ч І. 2021. С. 91-104.

3. Гришкова Р. Методика навчання англійської мови за професійним спрямуванням студентів нефілологічних спеціальностей: навчальний посібник. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2015. 220 с.
4. Жукович І. І. Проблеми викладання англійської мови у вищих військових закладах України в умовах війни // Pedagogical Sciences: Theory and Practice. no. 1 (45), 2023. С. 171-180
5. Освітньо-наукове забезпечення діяльності складових сектору безпеки і оборони України: тези II Міжнародної науково-практичної конференції (Хмельницький, 25 листопада 2021 року). Хмельницький: Вид-во НАДПСУ, 2021. 1052 с.
6. Пащук Ю. М., Каменцев Д. С., Пасічник С. М., Сергієнко Т. М. Щодо проблем навчання англійської мови курсантів вищих військових навчальних закладів // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Вип. 78. 2020. С. 173-177.
7. Ребрій І.М. Сучасні методи навчання англійської мови для військових потреб. зб. наукових праць Харківського національного університету Повітряних Сил. 2018. No 1. С. 180–184.
8. Харламенко В. Б. Упровадження інтерактивних методів навчання при вивченні іноземної мови у вищому начальному закладі. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. 2015. Вип. 132. С. 231-234.
9. What is Digitalization. <https://www.igiglobal.com/dictionary/it-strategy-follows-digitalization/7748>
10. Whitelock D., Jelfs A. Editorial: Journal of Educational Media special issue on Blended Learning. Journal of Educational Media. 2003. V. 28 (2-3). P. 99-100.